

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Квасницька О. Г.

магістрант ОП «Міжнародні економічні відносини»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ РЕФОРМ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вступ. Децентралізація є ключовим елементом ефективного державного управління, що сприяє підвищенню автономії регіонів, покращенню якості надання публічних послуг та залученню громадян до процесу ухвалення рішень. Чимало країн уже пройшли шлях децентралізаційних реформ, і їх досвід є цінним для тих держав, які тільки розпочинають цей процес або прагнуть його вдосконалити. Вивчення підходів, застосовуваних у різних європейських країнах, дасть змогу отримати корисні висновки та адаптувати найкращі практики до національних умов України.

Питання проведення децентралізаційних реформ у різних країнах вивчали такі закордонні та вітчизняні вчені: Г. Бльохлігер, К. Ваммаль [1], К. Мануїлова [2], О. Золотарьова [3], І. Олійченко, О. Лашук, Н. Пігуль, О. Люта та ін. Проте через відмінності в політичних системах і економічних умовах кожної країни питання ефективності й адаптації моделей децентралізації залишається актуальним та потребує глибшого вивчення.

Мета роботи – проаналізувати моделі децентралізації, впроваджені в Бельгії, Данії та Франції, визначити їх результати, основні переваги та недоліки, а також окреслити можливі шляхи використання іноземного досвіду Україною.

Основна частина. У межах аналізу децентралізаційних реформ у Бельгії, Данії та Франції простежуються суттєві відмінності у їх підходах, обумовлені політичними, культурними та адміністративними особливостями кожної з цих країн. Наприклад, Бельгія пройшла шлях від унітарної держави до федерації, надавши водночас значної автономії регіонам і спільнотам, що дало змогу країні вирішити внутрішні мовно-культурні конфлікти [1]. Натомість зусилля Данії були зосереджені на реалізації реформи, спрямованої на укрупнення муніципалітетів і посилення їх фінансових та управлінських повноважень за збереження централізованого контролю [1; 2]. Франція, з іншого боку, впроваджувала децентралізацію поетапно, акцентуючи на зміцненні місцевого самоврядування через поступове делегування функцій і ресурсів [1; 3]. Таке різноманіття підходів дає змогу краще зрозуміти, які елементи іноземного досвіду децентралізації можуть бути адаптовані до українських реалій.

З метою виявлення спільних рис і відмінностей між окресленими вище моделями децентралізації, а також визначення їх релевантності в українському контексті, доцільним є порівняння ключових характеристик реформ кожної країни. У табл. 1 узагальнено основні параметри децентралізаційних моделей Бельгії, Данії та Франції для того, щоб оцінити потенціал для запозичення кожної з них [1; 2; 3].

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика децентралізаційних моделей Бельгії, Данії та Франції

Показник	Бельгія	Данія	Франція
Ключовий етап реформ	2001 р.: прийняття Ламбермонської угоди	2007 р.: укрупнення муніципалітетів і реформування регіонів	1982 р.: ухвалення децентралізаційних законів
Особливості реформ	Передача повноважень мовним громадам та регіонам	Об'єднання громад, делегування соціальних і освітніх послуг	Посилення місцевого самоврядування, зменшення ролі префектів
Досягнення	Врегулювання міжетнічних конфліктів, стабільність	Рациональне управління, оптимізація бюджетів, якість публічних послуг	Покращення місцевої демократії, розвиток інфраструктури
Переваги	Висока автономія, врахування культурних особливостей	Висока ефективність, прозорість, зменшення управлінських витрат	Впорядкування системи управління, зростання ролі громад
Недоліки	Ризик сепаратизму, надмірна фрагментація	Витрати на реорганізацію, потреба в узгодженні між рівнями влади	Повільне впровадження, слабка фінансова автономія місцевого рівня

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 3]

Проведене порівняння дало змогу виявити як ефективні аспекти реалізації реформ, так і виклики, з якими стикалися згадані європейські країни. Отримані результати допомогли сформуванню потенційні шляхи використання іноземного досвіду децентралізаційних реформ для України з урахуванням національних особливостей та стратегічних пріоритетів держави. Вони, зокрема, включають:

- поступове делегування повноважень з урахуванням чіткої ролі кожного рівня влади (Франція);
- розширення фінансової автономії громад через місцеві податки та між-регіональне вирівнювання (Данія, Франція);
- захист культурної та мовної специфіки регіонів через гнучкі моделі управління (Бельгія);
- чітке розмежування компетенцій між рівнями влади задля уникнення дублювання функцій (Франція);
- цифровізацію місцевого управління для прозорості, ефективності та зручності громадян (Данія);
- державну підтримку місцевих ініціатив через гранти та субвенції (Франція).

Висновки. У процесі аналізу досвіду децентралізаційних реформ Бельгії, Данії та Франції було визначено ключові аспекти, які можуть бути корисними для України в контексті реформи місцевого самоврядування та державного управління. Досвід бельгійської моделі може стати Україні в нагоді в контексті розподілу владних повноважень між центральною та регіональною владою, що сприятиме ефективному управлінню територіями з різними економічними та культурними особливостями. Данський підхід до децентралізації через зміцнення муніципалітетів і регіонів також може слугувати орієнтиром для України, особливо щодо підвищення фінансової самостійності місцевих органів влади. Французька модель поєднує централізований контроль із поступовою передачею повноважень місцевим громадам. Цей досвід допоможе Україні ефективно розвивати місцеве самоврядування без загрози політичної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Blöchliger H., Vammalle C. Reforming Fiscal Federalism and Local Government: Beyond the Zero-Sum Game. *OECD Fiscal Federalism Studies*. OECD Publishing. 2012. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2012/02/reforming-fiscal-federalism-and-local-government_g1g14c82/9789264119970-en.pdf (дата звернення: 11.04.2025).
2. Мануїлова К. В. Децентралізація публічної влади в Данії: досвід для України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 15. С. 96–99.
3. Золотарьова О. А. Реформа децентралізації влади у Франції як приклад для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 86–88.

Лазарєв А. Д.

аспірант кафедри фінансів

Одеського національного економічного університету

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

Вступ. В умовах нестабільності економіки й обмеженості бюджетних ресурсів особливого значення набуває стратегічне планування у сфері державних фінансів [3, с. 45]. Саме завдяки чіткій постановці цілей та ефективному використанню наявних ресурсів можливе забезпечення сталого розвитку держави й територіальних громад. Поєднання стратегічного планування та програмно-цільового методу дає змогу не лише оптимізувати бюджетний процес, а й зробити його максимально прозорим і орієнтованим на результат.

Мета роботи. Метою цього дослідження є розкриття сутності та дослідження програмно-цільового методу як інструменту стратегічного планування.

Основна частина. Стратегічне планування у сфері публічних фінансів передбачає розробку середньострокових і довгострокових планів розвитку держави та регіонів. Основними документами, що формують стратегічні орієнтири, є Стратегія сталого розвитку України, регіональні стратегії розвитку, а також плани соціально-економічного розвитку громад [2]. Їх основна мета – визначення пріоритетів фінансування та прогнозування потреб у бюджетних ресурсах.

Одним із найважливіших інструментів реалізації стратегічних цілей є програмно-цільовий метод бюджетування (ПЦМ). Його сутність полягає в орієнтації видатків не на фінансування органів чи установ, а на досягнення конкретних результатів [1]. У разі застосування ПЦМ кожна бюджетна програма має свій паспорт, у якому чітко прописані мета, завдання, заходи та очікувані результати.

До основних інструментів, які забезпечують ефективність програмно-цільового підходу, належать:

- розробка паспортів бюджетних програм із чітким визначенням цілей і показників результативності [1];
- моніторинг і оцінка ефективності реалізації програм [4, с. 36];
- впровадження систем управління ризиками;